

16.5.2017

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa

Kirjoita tähän

Valinnanvapauslainsäädäntö on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen välttämätön osa. Ilman valinnanvapautta sosiaali- ja terveystalouden laadun, saatavuuden ja vaikuttavuuden parantaminen ja samalla kustannusten kasvun hillitseminen ei ole mahdollista.

Lakiesitys asiakkaan valinnanvapaudesta on merkittävä parannus nykytilanteeseen verrattuna. Palveluiden saatavuudessa on tällä hetkellä suuria alueellisia eroja, minkä lisäksi sosiaali- ja terveystalouden kustannukset vaihtelevat huomattavasti eri kuntien välillä. Esimerkiksi vuonna 2015 kunnat käyttivät keskimäärin 3 026 euroa asukasta kohti sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen. Erot kuntien välillä olivat suurimmillaan 2,5-kertaisia. Vähimmillään sosiaali- ja terveystalouden järjestämiseen käytettiin noin 2 200 euroa ja enimmillään lähes 5 500 euroa asukasta kohti. Erot eivät selity vain eroilla väestön terveydessä ja sosioekonomisessa tilanteessa, vaan niihin vaikuttavat huomattavasti erot palveluiden järjestämistavoissa, palvelutuotannon tehokkuudessa ja palvelukokonaisuuksien vaikuttavuudessa.

Valinnanvapaus on toimiva keino parantaa sosiaali- ja terveystalouden laatua, etenkin kun palvelujen laatutiedot annetaan avoimesti saataville ohjaamaan asiakkaiden valintoja. Valinnanvapaus lisää myös palvelujen tuottavuutta, kun erilaiset tuottajat, jotka saavat samasta toiminnasta saman korvauksen, joutuvat jatkuvasti kehittämään prosessejaan tehokkaammiksi ja palveluitaan vaikuttavammiksi pitämään toimintansa kannattavana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuskokonaisuus ja siihen sisältyvä laki asiakkaan valinnanvapaudesta eivät sellaisenaan takaa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillitsemistä tavoitellulla kolmella miljardilla eurolla vuoteen 2029 mennessä, mutta ne antavat siihen erittäin hyvän mahdollisuuden.

Työelämä
Jan Schugk

16.5.2017

Keskeisiä elementtejä järjestelmän tehostamisessa ja kustannusten kasvun hillitsemisessä ovat eri toimintatasojen kannustimet sekä palvelun tuottajille maksettavien korvausten muodostuminen. Esityksen mukaan suoran valinnan palvelujen tuottajien korvaukset muodostuvat kiinteästä korvauksesta, johon vaikuttavat maakunnan asukkaiden ikä, sukupuoli, työssäkäynti ja sosio-ekonomiset tekijät. Lisäksi kiinteän korvauksen määrässä huomioidaan asiakkaiden henkilökohtainen hoidon ja palvelujen tarve. Asiakkaiden määrään ja ominaisuuksiin perustuvan korvauksen osuus on vähintään 2/3 palveluntuottajille maksettavista korvauksista. Suunhoidon asiakkaista korvaus maksetaan samankaltaisin periaattein, mutta kiinteän korvauksen osuus on vähintään 50 %.

Kiinteän korvauksen lisäksi maakunta voi maksaa palveluntuottajille suoritteista ja asettaa korvausten perusteeksi myös palvelujen laatuun, kustannustehokkuuteen ja vaikuttavuuteen liittyviä tavoitteita ja maksaa kannustinperusteisia palkkioita tavoitteiden täytyessä tai vastaavasti alentaa niitä, mikäli tavoitteet jäävät toteutumatta. Sanktion peruste voi olla esimerkiksi liiallinen erikoistason palveluihin ohjaaminen. Uutena elementtinä mukana on kannustinjärjestelmä, jossa koko palveluketjun saavuttamat kustannushyödyt jaetaan ketjun eri toimijoiden kanssa. Tämänkaltaisen palkitseminen on omiaan ohjaamaan eri toimijoita integroimaan toimintansa asiakkaan tarpeiden ja asiakassuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.

Monipuolisella ja taitavasti tasapainotetulla korvaus- ja palkitsemisjärjestelmällä vältetään houkutus ali- tai ylihoitoon tai järjestelmän sisäiseen osaoptimointiin. Samalla vältetään myös se, että sosiaali- ja terveyskeskuksen sijoittumisella tai asiakaskunnan koostumukseen vaikuttamalla olisi saavutettavissa perusteetonta taloudellista hyötyä. Laki-esitys antaa maakunnille lisäksi mahdollisuuden kompensoida alueen syrjäisyydestä, alhaisesta asukastiheydestä tai muista vastaavista olosuhteista aiheutuvia rasitteita palvelutuotannolle huomioimalla nämä paikalliset erityisolosuhteet korvausten rakenteessa.

Jotta korvausten ja kannustinten ohjausvaikutus toteutuisi suunnitellulla tavalla, on maakunnan otettava asemansa vahvana järjestäjänä, joka seuraa reaaliaikaisesti toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja eri palveluiden käyttöä, laatua ja vaikuttavuutta sekä rahankäyttöä. Poikkeamiin tavoitteiden mukaisesta toiminnasta sekä kustannusrakenteesta on taruttava välittömästi.

Valtion rooli järjestelmän ohjaamisessa, kehittämisessä ja kustannusten kasvun hillitsemisessä on kriittisen tärkeä, sillä myös maakuntia on seurattava yhtä tarkasti kuin ne seuraavat palvelutuotantoa alueellaan. Ohjauksen tueksi tarvitaan viisaasti asetettuja kannustimia, jotka palkitsevat maakunnat hyvin järjestetyistä ja toimivista palvelukokonaisuuksista, mutta myös kustannustehokkuudesta. Jos tehokkaasti toimivaa maakuntaa ei palkita, vaan päinvastoin rangaistaan leikkaamalla sen

Työelämä
Jan Schugk

16.5.2017

budjettia saavutettua toiminnan tehostumista vastaavasti, ei kannustinta kustannusten säästämiseen synny, vaan maakunnan kannattaa sen sijaan huolehtia siitä, että kaikki myönnetyt määrärahat tulevat käytettyä, tai jopa ylitettyä – etenkin jos budjettinsa ilman hyväksyttäviä perusteita ylittäneet maakunnat palkitaan myöntämällä niille seuraavana vuonna aiempaa suurempi määräraha palvelujen järjestämiseen.

Lakiesityksessä maakunnille ollaan antamassa mahdollisuus huomattaviin siirtymäaikoihin, joiden puitteissa ne voivat pitkittää siirtymistä valinnanvapauspalveluihin, sekä oman kilpailevilla markkinoilla toimivan palvelutuotantonsa siirtämistä maakunnan yhtiön tuotettavaksi. Pitkät siirtymäajat sosiaali- ja terveyskeskusten toiminnan aloittamiselle ja maakunnan omistaman tuotannon yhtiöittämiselle viivästyttävät uusien palvelujen saatavuutta ja terveen kilpailun syntymistä eri tuottajien välille. Kun tähän yhdistetään maakuntien mahdollisuus päättää valinnanvapauden toteutuksen ajankohdasta eri tavalla maan eri osissa, kansalaisten yhdenvertaisuus kärsii merkittävästi.

Maakuntien hallinnolle ei pidä antaa mahdollisuutta tarpeettomasti viivyttää suomalaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuutta, laatua ja kustannusvaikuttavuutta parantavan uudistuksen toteutumista. Sosiaali- ja terveysuudistuksen valmistelu on tähän mennessä kestänyt jo viisitoista vuotta, joiden aikana sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuus on heikentynyt huomattavasti.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Jan Schugk
Asiantuntijalääkäri